*Trans ry*
*19.10.2021*

Trans ry kiittää eduskuntaa mahdollisuudesta lausua vanhemmuuslain säätämisestä. Maan suurimpana transtaustaisten henkilöiden järjestönä Trans ry edustaa huomattavaa määrää transtaustaisia vanhempia. Trans ry lausui vanhemmuuslakiin liittyen aiemmin keväällä oikeusministeriölle, kun lakiesitys oli valmisteluvaiheessa. On valitettavaa huomata, että lain valmistelussa ei ole otettu huomioon epäkohtia, jotka on osoitettu aiemmassa lausunnossamme.

Pidämme hyvänä kehityssuuntana sekä vanhemmuuslainsäädännön yhdistämistä että pyrkimystä sukupuolineutraaliin lainsäädäntöön. Huomautamme kuitenkin, että sukupuolineutraali kieli vain osassa lainsäädäntöä ei tee laista sukupuolineutraalia. Lisäksi on huomautettava, että huolimatta väitetystä pyrkimyksestä sukupuolineutraaliin kielenkäyttöön lakiesitys sisältää huomattavan määrän tarpeettomasti sukupuolitettuja termejä. Katsomme, että laki tulisi muotoilla siten, että se vastaisi paremmin kaikkien Suomen monimuotoisten perheiden tarpeisiin ja kuvastaisi arkitodellisuutta, jossa sateenkaariperheet ovat läsnä.

Katsomme, että esitys vanhemmuuslaista tulee ehdottomasti palauttaa valmisteluun.

Valmistelussa tulisi ottaa huomioon sateenkaariperheiden olemassaolo, tarpeet sekä lain vaikutukset sateenkaariperheiden elämään ja oikeusturvaan. Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön kuuluvien vanhempien, sekä useamman kuin kahden vanhemman perheiden oikeudellisen aseman turvaamista ei voi sivuuttaa. Lausunnossamme kiinnitämme erityistä huomiota sukupuolivähemmistöihin kuuluvien vanhempien asemaan, jota tulkintamme mukaan ei ole otettu huomioon lain säätämisprosessissa lainkaan. Esitetyn lain pohjalta transtaustaiset vanhemmat joutuisivat muun muassa yhä käyttämään itsestään juridisesti vääriä, sukupuolittavia vanhemmuustermejä ilman, että tämän korjaamiseksi olisi mitään protokollaa.

Trans ry on pyrkinyt lausunnossaan seuraamaan hallituksen lakiesityksen otsikointia.

19.10.2021

Valo Vesikauris,
puheenjohtaja

# 1. Asian valmistelu

## 1.1 Tausta

Trans ry huomauttaa, että hallitusohjelman mukainen tavoite lakien soveltamiskäytännössä ilmenneiden tarpeellisten tarkistustarpeiden toteuttamisen tulisi sisältää transtaustaisten ja muiden sukupuolivähemmistöihin kuuluvien vanhempien asema.

# 2. Nykytila ja sen arviointi

## 2.1 Yleistä

Trans ry huomauttaa, että nykytilan arvioinnissa ei ole tarkasteltu lainkaan transtaustaisten tai muihin sukupuolivähemmistöihin kuuluvien vanhempien asemaa. Katsomme, että tämä on kestämätön puutos lain valmistelussa, ja se näkyy lakiesityksessä.

## 2.9 Naisparien hedelmöityshoidot ja valinnanvapauden laajentaminen

Trans ry katsoo, että naispareja koskevien hedelmöityshoitojen laajentaminen on hyvä ja tavoiteltava muutos. Hedelmöityshoitoja kehittäessä on varmistettava, että myös parit, joissa yksi tai useampi vanhemmista kuuluvat sukupuolivähemmistöön, saavat enemmistöön verrattuna yhdenvertaisia hedelmöityshoitoja.

Katsomme, että laki hedelmöityshoidoista asettaa transtaustaiset vanhemmat eriarvoiseen asemaan cissukupuolisiin vanhempiin verrattuna. Esimerkiksi transtaustaisten miesten oikeus hedelmöityshoitoihin ei ole tällä hetkellä turvattu. Kuten vanhemmuuslain, myös lain hedelmöityshoidoista tulisi olla sukupuolineutraali ja ottaa kantaa vain hedelmöityshoitojen tarpeeseen, eikä niitä tarvitsevien sukupuoleen.

## 2.10 EU-oikeus ja Suomea sitovat velvoitteet

Trans ry katsoo, että Suomea sitovissa velvoitteissa olisi tullut huomioida laajempi tulkinta sitovista sopimuksista, jotka olisivat kattaneet muun muassa transtaustaiset ja muihin sukupuolivähemmistöihin kuuluvat vanhemmat. Sopimusten arvioinnissa mainitun Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8. artiklan mukaan ”jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta eivätkä viranomaiset saa puuttua tämän oikeuden käyttämiseen, paitsi kun laki 14 sen sallii ja se on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi, tai epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi”. Artiklan 8 voidaan katsoa vaativan valtiota turvaamaan oikeuden yksityis- ja perhe-elämään myös sukupuolivähemmistöihin kuuluville vanhemmille. Väärinsukupuolittavan

vanhemmuusmerkinnän voidaan katsoa olevan merkittävä loukkaus vastaan oikeutta yksityisyyteen.

Trans ry katsoo, että lain valmistelussa olisi tullut huomioida muun muassa Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen asiakirja vuodelta 2018, jossa neuvosto vetoaa jäsenvaltioihin, jotta nämä antaisivat transtaustaisille vanhemmille mahdollisuuden rekisteröidä vanhemmuutensa sukupuoli-identiteettinsä mukaisesti sekä varmistaisivat, että ei-binääristen vanhempien parisuhteet ja vanhemmuus tunnustetaan ilman syrjintää (4.6, PACE 2239/2018).

# 3 Tavoitteet

Trans ry pitää tärkeänä tavoitteissa mainittua pyrkimystä korvata lainsäädännössä sukupuolittunut termistö osittain sukupuolineutraaleilla vaihtoehdoilla. Katsomme, että tavoite tulisi ulottaa pidemmälle ja lainsäädännöstä poistaa kaikki sukupuolittuneet vanhemmuusnimikkeet. Lakiesityksessä on jo kyetty tekemään ero synnyttäjän ja siittäjän välille sukupuolineutraalein sanavalinnoin, joten perusteluja sukupuolittuneiden vanhemmuusnimikkeiden käyttöön laissa ei ole. Katsomme, että vanhemmuusnimikkeistä päättäminen kuuluu perheille, ei lainsäätäjälle.

# 4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

## 4.2.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Trans ry kyseenalaistaa tulkinnan, jonka mukaan sukupuolittavia vanhemmuusnimikkeitä säilyttävä ja transtaustaiset vanhemmat huomiotta jättävä lakimuutos parantaisi sukupuolivähemmistöjen asemaa. Esityksen mukainen laki tulisi yhä väärinsukupuolittamaan kaikkia transtaustaisia vanhempia, joten sen ei voida katsoa parantavan sukupuolivähemmistöjen asemaa.

# 5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

## 5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Trans ry katsoo, että sekä useamman kuin kahden vanhemman perheiden tunnustaminen että isyys- ja äitiys-termeistä luopuminen ovat tavoitteita, joita tulee edistää mahdollisimman pian. Suomi on sitoutunut lapsen edun suojelemiseen ja edistämiseen, jolloin perheissä, joissa vanhemmat kuuluvat sukupuolivähemmistöön tai joissa vanhempia on enemmän kuin kaksi, elävien lasten kyseenalaistamaton etu on, että heidän perheensä tunnustetaan myös lainsäädännössä.

Katsomme, että transtaustaisten vanhempien aseman käsittelyn siirtäminen vanhemmuuslain uudistusprosessin sijasta translain uudistusta valmistelevan työryhmän tehtäväksi ei ole perusteltua. Kyse on vanhemmuudesta, ei sukupuolen juridisesta

vahvistamisesta, joten siitä tulisi säätää vanhemmuuslaissa ja asia tulisi käsitellä jo vanhemmuuslain uudistuksen yhteydessä.

# 6 Lausuntopalaute

Lausuntopalautteen yhteydessä toistetaan väite, että transhenkilöiden vanhemmuusnimikkeitä olisi tarkoituksenmukaisinta tarkastella translainsäädännön uudistamisen yhteydessä. Trans ry katsoo, että kyse on vanhemmuudesta, ei sukupuolen juridisesta vahvistamisesta, joten siitä tulisi säätää vanhemmuuslaissa ja asia tulisi käsitellä jo vanhemmuuslain uudistuksen yhteydessä.

# 7 Säännöskohtaiset perustelut

## 7.1 Vanhemmuuslaki

Trans ry katsoo, että äitiyden toteaminen synnyttämisen perusteella (esitetty 2 §) ei kunnioita Suomen kansainvälisiä sitoumuksia Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 § osalta. Vahvistamalla transtaustainen mies lapsen äidiksi loukkaa miehen oikeutta yksityisyyteen ja on perhevapaauudistuksen terminologiamuutosten jälkeen tarpeeton.

Trans ry katsoo, että isyyden toteaminen siittämisen perusteella tai hedelmöityshoitoon suostumuksen antamisen ajankohdan juridisen sukupuolen perusteella (esitetty 4 §) ei kunnioita Suomen kansainvälisiä sitoumuksia Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 § osalta. Vahvistamalla transtaustainen nainen lapsen isäksi loukkaa naisen oikeutta yksityisyyteen ja on perhevapaauudistuksen terminologiamuutosten jälkeen tarpeeton.

# 9 Voimaantulo

Trans ry katsoo, että lakiesitys tulee palauttaa valmisteluun, eikä sitä täten voi välttämättä asettaa voimaantulevaksi jo 1.1.2023.

# 12 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Trans ry huomauttaa, että ratkaisua jättää transtaustaiset ja muut sukupuolivähemmistöihin kuuluvat vanhemmat uudistuksen ulkopuolelle ei ole pohdittu perustuslain näkökulmasta. Esityksen mukaisena hyväksytty laki tulee säilyttämään tilan, jossa sukupuolivähemmistöihin kuuluvat vanhemmat on asetettu muiden vanhempien kanssa eri asemaan sukupuolensa perusteella, mutta perustuslaillisessa arviossa ei ole esitetty perusteluja tälle. Perustuslaki kuitenkin kieltää eri asemaan asettamisen ilman hyväksyttävää perustetta (Perustuslaki 6 §).